

MALISKAMP

MALISKAMP 51

Bouwhistorisch onderzoek

BAAC rapport 06.324

Juni 2007

MALISKAMP

MALISKAMP 51

Bouwhistorisch onderzoek

BAAC rapport 06.324

Juni 2007

Status
definitief

Auteur(s)
ing. A.G. Oldenmenger

Colofon

ISSN: 1873-9350

Redactie: M.L.J. Bimmel
Teksten: ing. A.G. Oldenmenger
Fotografie: ing. A.G. Oldenmenger
Veldwerk: M.L.J. Bimmel
ing. A.G. Oldenmenger
drs. J.M.J. Willems

Copyright: Gemeente 's-Hertogenbosch / BAAC bv, 's-Hertogenbosch.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Gemeente 's-Hertogenbosch en/of BAAC bv te 's-Hertogenbosch.

BAAC bv

Onderzoeks- en adviesbureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie.

Graaf van Solmsweg 103
5222 BS 's-Hertogenbosch
Tel.: (073) 61 36 219
Fax: (073) 61 49 877
E-mail: denbosch@baac.nl

Bergsingel 81-85
7411 CN Deventer
Tel.: (0570) 67 00 55
Fax: (0570) 618 430
E-mail: deventer@baac.nl

Inhoud

Voorwoord	3
1. Historische inleiding	4
2. Beschrijving	5
2.1 Algemeen	5
2.2 Het exterieur	5
2.3 Het interieur	7
2.4 De draagconstructie	8
2.5 De bijbouwsels	9
3. Bouwgeschiedenis	10
4. Waardering	11
4.1 Definities	11
4.2 Cultuurhistorische waarde	11
4.3 Het exterieur	11
4.4 Het interieur	12
4.5 De draagconstructie	12
Afbeeldingen	13
Documentatietekening	

Voorwoord

In opdracht de Gemeente 's-Hertogenbosch heeft BAAC bv (*onderzoek- en adviesbureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie*) te 's-Hertogenbosch, een bouwhistorisch onderzoek verricht van de boerderij Maliskampsestraat 51, in Maliskamp. De aanleiding tot dit onderzoek is de verkoop en de voorgenomen verbouwing van de boerderij, die de status heeft van Rijksmonument. De Gemeente 's-Hertogenbosch heeft in de afgelopen jaren meer verkenningen en onderzoeken uit laten voeren naar boerderijen in de omgeving (ondermeer boerderijen aan de Hondenberg, de Oude Baan en de Kruisstraat). Het doel van deze verkenning is dan ook niet enkel waardestellend. Door de bouwhistorische gegevens van de verschillende boerderijen te vergelijken, is een beeld te scheppen van de bouw en de ontwikkeling van boerderijen op het Bossche grondgebied.

Met deze rapportage beogen we de bestaande situatie van de boerderij bondig te beschrijven om vervolgens op basis van deze beschrijving tot een goed onderbouwde waardestelling te komen. De monumentale waarden zullen niet alleen in woord maar ook in beeld, zogenaamde waarderingskaarten, inzichtelijk worden gemaakt. Voor deze kaarten is gebruikgemaakt van de documentatietekening die door BAAC bv is vervaardigd.

Voorafgaande aan het onderzoek van de boerderij is een zeer beperkt archiefonderzoek verricht waarbij kaartmateriaal en verpondingen zijn geraadpleegd.

's-Hertogenbosch, december 2006

ing. A.G. Oldenmenger
drs. J.M.J. Willems
M.L.J. Bimmel

1 Historische inleiding

Het (bouw)historisch onderzoek naar een boerderij in 's-Hertogenbosch begint met het bestuderen van de kadastrale kaart van omstreeks 1830. Deze kaart geeft een eerste indicatie met betrekking tot de ouderdom van de boerderij. Op de kaart van de toenmalige gemeente Rosmalen, sectie D (Koudewater), ontbreekt ieder spoor van de boerderij. Daar waar de Kleine Wetering aansluit op de Grote Wetering, zijn twee onbebouwde percelen weergegeven. Op basis hiervan is vast te stellen dat de boerderij aan de Maliskampseweg 51 niet vóór 1830 gebouwd kan zijn.

Naast de kadastrale kaart staat ons ook de schattingskaart uit 1880 (Rosmalen D1) ter beschikking. Op deze kaart is het onderzoeksobject wel weergegeven. Op basis van het kaartmateriaal kan dus worden vastgesteld dat de boerderij gebouwd is tussen 1830 en 1880. De marge van vijftig jaar kan worden verkleind op basis van aanvullende historische bronnen. De hypotheekregisters (Rosmalen D797 en 798) maken melding van de verkoop (een tweede koop) van de boerderij in het jaar 1867. Bij de boerderij horen dan een erf en bouwland met houtwassen, 29 roeden groot. De marge kan nu worden verkleind. Het bouwjaar zal zeer waarschijnlijk liggen tussen 1830 en 1850. Uit de bronnen is niet alleen de verkoop vermeld, er staat ook geschreven aan wie de koper pacht verschuldigd was. De pacht moest worden betaald aan de Armen van 's-Hertogenbosch.

2 Beschrijving

2.1 Algemeen

Het kleine hallehuis Maliskampsestraat 51 is gelegen aan de zuidzijde van Maliskamp, een gehucht dat pas na de Tweede Wereldoorlog tot ontwikkeling kwam. De boerderij is, zoals gesteld, gelegen ter plaatse waar de Kleine Wetering aansluit op de Grote Wetering. De boerderij staat op een hoger gelegen zandkop, nu nog vrij van de kernbebouwing. Het perceel waarop de boerderij zich bevindt, heeft een rechthoekige vorm. De richting van het perceel komt niet overeen met de situatie die te zien is op de kaarten van 1832 en 1880.

De geheel witgepleisterde, relatief kleine boerderij heeft een L-vormige plattegrond. Het woongedeelte is breder dan het stalgedeelte, zoals ook bij de reeds verkende boerderijen Hondenberg 3 en Hondenberg 9 het geval was. Het dak van de boerderij is met gesmoorde Muldenpannen en met riet gedekt. Het onderste deel van het dak werd vroeger vrijwel altijd met pannen gedekt om te voorkomen dat de dieren hun tanden in het riet zetten en daarmee schade aan de dekking toebrachten.

2.2 Het exterieur

- De voorgevel

Wat direct opvalt aan de witgepleisterde voorgevel is de asymmetrische hoofdvorm. Het gegeven dat het woongedeelte breder is dan het stalgedeelte, ligt aan deze asymmetrie ten grondslag. Op basis van de ongewone vorm kan worden verondersteld dat de gevel haar oorspronkelijke vorm niet meer heeft. De gevel zal verlengd óf ingekort zijn. Dat laatste is zeer ongebruikelijk bij boerderijen. Bestudering van het materiaal waarmee de gevel is opgetrokken, geeft in combinatie met de gegevens uit de documentatietekening, uitsluitsel. Vast te stellen is, dat de gevel in de twintigste eeuw werd verlengd. Dit kwam bij boerderijen in de regio wel vaker voor omdat in de eerste helft van de twintigste eeuw, in het geval van Maliskampsestraat 51 voor 1930, meer eisen werden gesteld aan de woonomstandigheden in boerderijen. Ook gezinsuitbreiding wilde nog wel eens ten grondslag liggen aan een gedeeltelijke vergroting van een boerderij.

De voorgevel is grotendeels met negentiende-eeuwse handgevormde IJsselstenen gemetseld. Het metselwerk van het rechterdeel van de gevel wijkt daarvan af. Dit deel is in een latere machinaal geproduceerde steen opgetrokken. De bouwnaad tussen de beide muurvlakken tekent zich rechts van de vernieuwde en in onbruik geraakte voordeur af. Op de plattegrondtekening die vervaardigd werd tijdens de documentatie, is goed te zien hoe de gevel knikt ter plaatse van deze bouwnaad.

Het oorspronkelijke karakter van de voorgevel wordt niet alleen aangetast door de verbreding ervan, maar ook door de in de jaren zeventig van de twintigste eeuw aangebrachte voordeur met een venster aan weerszijden. De deuropening en de grote vensters zijn niet oorspronkelijk. De herstelde dagkanten van de deuropening geeft aan dat de vorige deur een stukje breder is geweest, hetgeen de laatste eigenaar kon bevestigen. Deze vertelde ook dat de voordeur oorspronkelijk een bovenlicht heeft gehad. In de gevel zijn nog sporen aangetroffen van een negentiende-eeuwse onderdorpel die hoorde bij een oudere vensteropening. Ook het kleine venster in de linker zijbeuk is uit de jaren zeventig. De vensteropening is nog oorspronkelijk. Dat geldt niet voor het kleine venster op de zolder. Dit venster gaat door een rollaag, die naar alle waarschijnlijkheid in de negentiende eeuw de gevel aan de bovenzijde afdekte. Dit vertelt ons niet alleen dat de voorgevel is

opgehoogd, maar ook dat de zolder op een gegeven moment een nieuwe functie heeft gekregen, vermoedelijk die van slaapkamer. Een gedeeltelijke beschrijving van de kapconstructie op de zolder lijkt dit te bevestigen. Het raam zelf had vroeger een verticale roede.

- De rechter zijgevel

De rechterzijgevel van het stalgedeelte vertoont een grote variatie aan vensters (de vensters zijn alle ongelijk) en heeft uiterst links een deur. Dit deel van de gevel dateert niet uit de eerste bouwfase. Dat is vast te stellen op basis van het baksel en de formaten van de stenen die in de gevel zijn verwerkt. De oorspronkelijke gevel is op een gegeven moment gesloopt, waarna een nieuwe muur werd opgetrokken met sloopmateriaal (de stenen vertonen sporen van roetdoorslag). Daarbij is gedeeltelijk gebruik gemaakt van oudere vensters. In het muurwerk tekent zich een horizontale bouwnaad af. Deze naad bevindt zich drie baksteenlagen onder de muurplaat. De stenen boven de naad zijn aanmerkelijk jonger dan de stenen eronder. Zeer waarschijnlijk is de zijgevel zo'n vijftien centimeter opgehoogd. In het verlengde van de gevel is een muurdam gerealiseerd. De aanwezige sponning wijst erop dat hier een deur ofwel poort moet zijn geweest.

De deur links dateert vermoedelijk uit de jaren zeventig en diende ter ontsluiting van de keuken die in de stal geplaatst is, tegen de brandmuur. Om voldoende hoogte te creëren is de deur geplaatst binnen het gevelvlak. Rechts van de deur bevinden zich vier vensters. De eerste twee zijn negentiende-eeuws. De kozijnen hebben een luikspanning en in één van de linker stijlen heeft nog duimen. De vensters zijn geen stalvensters en hier dus niet oorspronkelijk. Dit deel van de gevel is ook vernieuwd. Het derde venster is vroeg twintigste-eeuws. Dit is vast te stellen op basis van de traditionele verbindingen in combinatie met de afwerking; het kozijnhout is gebiljoend en afgewerkt met kapelletjes. Het vierde venster is niet meer dan een ruit die in het muurwerk is aangebracht. De dagkanten zijn hier ingehakt. In de gevel zijn op enkele plaatsen net onder de dakvoet de afdrucken te zien van verdwenen ankers, ter hoogte van de gebinten.

De rechter zijgevel van het woongedeelte heeft weinig bijzonderheden. De gevel dateert op basis van het toegepaste baksel uit het tweede kwart van de twintigste eeuw en verrees naar aanleiding van de vergroting van het woongedeelte van het huis. De gevel heeft centraal één venster, dat nog negentiende-eeuws is, en hier dus is hergebruikt. In het raamhout zijn de plekken te zien waar vroeger de roeden aansloten. Op basis hiervan is vast te stellen dat het venster oorspronkelijk een vierdeling heeft gehad. De raamluiken zijn vermoedelijk in de jaren zeventig vernieuwd, gelijktijdig met de luiken in de voorgevel en het vernieuwen van de voordeur.

- De linker zijgevel

De linker zijgevel lijkt door de witte pleisterlaag een homogeen geheel te vormen. Niets is minder waar. In de gepleisterde gevel zijn ten minste vier bouwfases te onderscheiden. Het enige werk uit de eerste bouwfase is het muurwerk ter plaatse van het woongedeelte. Tenminste tot op een bepaalde hoogte. Dit muurwerk, waarin het keldervenster is opgenomen, is namelijk een keer opgehoogd. Dat is af te leiden uit het afwijkende baksel van de bovenste baksteenlagen, de verjonging van het muurwerk aan de binnenzijde en het niet aansluiten van het aanwezige anker op de muurplaat (wat oorspronkelijk wel het geval moet zijn geweest). Of de vensteropening van het keldertje oorspronkelijk is, was niet vast te stellen omdat de dagkanten zwaar bepleisterd zijn.

De stalgevel heeft een staldeur met ter rechterzijde een vermoedelijk nog negentiende-eeuws venster dat hier is hergebruikt en ter linkerzijde twee stalen

stalramen onder een halfsteens segmentboog. De beide stalen stalramen zijn twintigste-eeuws. Ze bevinden zich op de plaats waar voordien een hoge dubbele deur zat. Deze dubbele deur sprong terug ten opzichte van het gevelvlak. Boven het rechter van de twee stalramen bevindt zich een hooiluik dat uit de tweede helft van de twintigste eeuw dateert. De zolder is alleen via dit hooiluik te betreden. In de boerderij zijn geen trappen aanwezig, de twee treden naar het kelderniveau uitgezonderd. Onder het linker stalraam, aansluitend op de onderdorpel, bevindt zich een varkensdeurtje. In het staldeel van de gevel zijn op enkele plaatsen net onder de dakvoet de afdrucken te zien van verdwenen ankers.

- De achtergevel

De achtergevel van het stalgedeelte is grotendeels blind. De gevel is gemetseld met twintigste-eeuwse, machinaal geproduceerde bakstenen. Dit wijst er verderom op dat de gevels van het stalgedeelte een keer zijn vernieuwd. De gevel heeft uiterst links een deur die later in het bestaande metselwerk is toegevoegd. De dagkanten van de opening zijn bepleisterd.

De achtergevel van het uitgebouwde woongedeelte is blind. In het twintigste-eeuwse metselwerk is nog wel een balkanker aanwezig. Op basis van historische gegevens, het baksel en de balklagen, kan de uitbreiding gedateerd worden in het tweede kwart van de twintigste eeuw, vermoedelijk 1930.

2.3 Het interieur

De brandmuur van de boerderij scheidt het woondeel van het voormalig staldeel. Het staldeel was in de oorspronkelijke situatie in oppervlakte ongeveer 2,5 keer groter dan het woongedeelte. In de twintigste eeuw kwam daar verandering in, doordat delen van de stal bij het woongedeelte werden getrokken én omdat de rechter zijbeuk van het woongedeelte werd vergroot. In de tweede helft van de twintigste eeuw kwam de stalfunctie zelfs geheel te vervallen en werden tegen de achtergevel, intern, een toilet en een douche gerealiseerd.

De indeling van het interieur van de boerderij is, zoals te verwachten, eenvoudig te noemen. Het woongedeelte is ondanks de vergroting in het tweede kwart van de twintigste eeuw, bescheiden van omvang. De herd is het grootste vertrek, wat logisch is omdat de herd vanaf de bouw van de boerderij de centrale ruimte was waarin het grootste deel van het boeren binnenleven plaatsvond. Er werd gekookt, brood gebakken, gegeten en gerust. De schouw tegen de brandmuur speelde hierbij een belangrijke rol, vandaar dat deze relatief groot is. Het vuur werd niet alleen gebruikt om de koken of om worsten te roken, maar ook om de ruimte te verwarmen. Het was zelfs gebruikelijk om in de schouw te zitten, direct naast het vuur. Tot op het moment van de verkenning stonden naast de kachel (deze verving halverwege de twintigste eeuw het open vuur met de kookpot daarboven) twee stoelen opgesteld. De tegels van de schouw dateren uit de tweede helft van de twintigste eeuw. De tegels zijn over de ovenmond (links) gezet. De schouw is niet centraal tegen de brandmuur geplaatst, maar links van het midden, zodat rechts van de schouw ruimte overbleef voor een doorgang naar de stal (en ook op de zolder een doorgang mogelijk was). Negentiende-eeuwse onderdelen blijven in de herd beperkt tot de deurkozijnen, de geprofileerde boezembalk en de met recentere verf afgewerkte balklaag van de zoldervloer.

Het vertrek rechts van de herd is de slaapkamer. Tijdens de verplaatsing van de muur tussen de midden- en de rechter zijbeuk in de richting van de herd, is de huidige zoldervloer inclusief balklaag aangebracht. Het vertrek is afgewerkt met

recente vloerbedekking en recent behangsels. Het deurkozijn tussen de herd en de slaapkamer is negentiende-eeuws en naar alle waarschijnlijkheid oorspronkelijk, deuren zijn vernieuwd.

Het vertrek links van de herd beslaat de breedte van de zijbeuk en is derhalve zeer smal. In de zijmuur is duidelijk verjonging zichtbaar die erop wijst dat de zijgevels van de boerderij op een bepaald moment zijn opgehoogd. De interieurafwerking is twintigste-eeuws. Vanuit de ruimte is het half verdiepte keldertje toegankelijk. De kelder is niet veel groter dan 1 bij 1 meter en heeft nog een oorspronkelijk kelderluik en een oorspronkelijke plavuizenvloer. Het kelderdek bestaat uit drie relatief zware balken waarover meerdere vloeren zijn gelegd. Dit was nodig omdat de zware bakstenen oven voor het bakken van brood boven de kelder was gepositioneerd. Deze oven had oorspronkelijk een mond in de schouw. De oven gaat momenteel schuil achter de betegeling van de schouw.

Rond het midden van de twintigste eeuw is direct achter de brandmuur een deel van de toenmalige stal, bij het woongedeelte getrokken. Hiertoe is een bestaande dwarsmuur van circa tachtig centimeter tot aan de zoldervloer opgehoogd en een plafond aangebracht, waarna een ruimte voor de keuken ontstond. Deze keuken is afgewerkt met recente materialen. Vermoedelijk gelijktijdig werden tegen de achtergevel een toilet- en een doucheruimte gerealiseerd. Hierbij werd gebruik gemaakt van oudere deurkozijnen.

In de resterende stalruimte is het moeilijk om nog zaken te zien die herinneren aan het vee dat hier tot in de twintigste eeuw heeft gestaan. De grup (oorspronkelijk was er sprake van een potstal) is weggewerkt onder de huidige vloerbedekking en de stalrepels zijn verdwenen. Op basis van de inkepingen op de balken van de vloer is de repelindeling wel te reconstrueren. De muren van de stal zijn alle afgewerkt met witte pleister.

2.4 De draagconstructie

De draagconstructie van de boerderij bestaat uit vier grenenhouten ankerbalkgebinten die zijn samengesteld uit stijlen, ankerbalken en korbeels. Eén van de gebinten staat in het woongedeelte, de overige drie in de stal. Het gebint in het woongedeelte is aan de linkerzijde ontdaan van het korbeel om zodoende de stahoogte te verbeteren. De aanwezige kepen duiden erop dat het korbeel er oorspronkelijk wel heeft gezeten. De voormalige eigenaar kon zich ook nog herinneren dat het er zat. Het korbeel rechts is aan de bovenzijde van de ankerbalk gepend en afgeschoord op het doorstekende deel van de stijl. Deze oplossing was noodzakelijk na het verplaatsen van de muur (en het deel van de stijl onder de ankerbalk) tussen de herd en de rechter zijbeuk om voldoende stahoogte te creëren in de doorgang naar de stal, rechts van de schouw. De houten vloer van de zolder wordt ter plaatse van de herd gedragen door gekantrechte balken die zijn gelegd op de ankerbalk en in de voorgevel en het rookkanaal. Deze constructie is authentiek en dateert dus uit de periode 1830-1850. Ter plaatse van de vergrote slaapkamer is in het tweede kwart van de twintigste eeuw een samengestelde balklaag tot stand gekomen. De balken zijn in de muren opgelegd.

De gebinten in de stal zijn geplaatst op gemetselde poeren en gesteld door middel van peulhout. Hier en daar ontbreken korbeels. Het middelste gebint mist het deel van de linker stijl onder de ankerbalk. Dit deel is komen te vervallen om plaats te maken voor een stalen I-profiel. De achterste twee gebinten stonden oorspronkelijk aan weerszijden van de inrij. Dit is niet alleen op te maken op basis van sporen in de linker zijgevel, maar ook door de aanwezigheid van een door klossen ondersteunde

balk die zo hoog mogelijk aan de stijlen is bevestigd. Door deze balken kon het hooi beter worden opgetast op de met twijgen gevlochten matten die over de rondhouten constructie van de zoldervloer waren gelegd. Op basis van de telmerken op de gebinten is vast te stellen dat ten minste de draagconstructie van de stal op een bepaald moment uit elkaar is geweest. Van de voorgevel af, zijn de spanten gemerkt met I, III, IIII en II. Spanten II, III en IIII staan in het stalgedeelte.

De vrijwel volledig authentieke kapconstructie van de boerderij bestaat uit deels gekantrechte rondhouten sporenparen, deels met haanhouten (halfhouts verbindingen en deels vernieuwd), gelegd over de wormen die over de stijlen van de ankelbalkgebinten gaan. Deze wormen zijn met toognagels met de stijlen in verbinding gebracht. De kap heeft een nokbalk die vierkant in doorsnede is en op enkele plekken door latjes wordt opgesloten in de hoeken van de sporenparen welke halfhouts met elkaar zijn verbonden.

De kapconstructie boven de vergrote ouderslaapkamer heeft één eikenhouten spant, een met lokaal hout op pragmatische wijze geconstrueerd schaarspant met trekbalk. De gespijkerde verbindingen zijn halfhouts en de gordingen zijn afgeschoord door middel van windverbanden.

2.5 Bijbouwsels

Door de tijd heen, heeft de boerderij verschillende bouwsels op het erf gehad. Een aantal daarvan, onder andere de hooimijt en de vrijstaande stal, is inmiddels verdwenen. Op het erf is nog wel de zeer waarschijnlijk oorspronkelijke waterput aanwezig. Deze is vóór en rechts van de boerderij gepositioneerd. Achter én voor de boerderij is een garage/stalling tot stand gebracht. Hiervoor zijn vooral lokale materialen gebruikt. Hetzelfde geldt voor het kleine schuurtje op het erf. Beide bouwsels dateren uit de tweede helft van de twintigste eeuw.

3 Bouwgeschiedenis

- Fase 1 (1830-1850)

Vermoedelijk is de boerderij Maliskampsestraat 51 gebouwd tussen 1830 en 1850. Het betrof een klein hallehuis, vanwege de beperkte omvang tegenwoordig ook wel een keuterij genoemd. Het woongedeelte had een herd met de gebruikelijke grote schouw tegen de brandmuur. De schouw speelde een belangrijke rol in het leven van het boeren gezin. Het vuur zorgde voor verwarming (in de schouw werd gezeten) en er werd in een pot gekookt. Op zon- en feestdagen werd de herd opgesierd door op de vloer te bezanden en er patronen op aan te brengen. Aan dit gebruik zou lange tijd worden vastgehouden. De voormalige eigenaar weet zich dit nog uit zijn jeugd te herinneren. De linker zijbeuk van het woongedeelte had een half verdiepte kelder die diende voor de opslag van proviand. Mogelijk bevonden zich in de rechterbeuk de bedsteden.

Uit deze fase dateren de gebinten, de zoldervloer ter plaatse van de herd, de brandmuur en het woongedeelte minus de ouderslaapkamer en de keuken. Delen van de zoldervloer van de stal kunnen mogelijk ook nog uit de eerste fase dateren. In deze fase had de boerderij zeer waarschijnlijk een potstal. De uitwerpselen van de koeien werden vermengd met stro, door vertrapping van de dieren ontstond op die manier mest die de boer over zijn land uitspreidde.

- Fase 2

De gevels van de stal worden vernieuwd, waarbij in de linker zijgevel een inrij komt. De gebinten worden vermoedelijk verplaatst.

- Fase 3 (1930)

De voorgevel, de zijgevels en wellicht ook de achtergevel van de boerderij worden opgehoogd. Deze ophoging is klein, namelijk drie baksteenlagen, wat overeenkomt met zo'n zeventien centimeter. Het woongedeelte wordt vergroot door de rechter zijbeuk uit te bouwen tot een volledige slaapkamer.

- Fase 4 (rond 1950)

De inrij maakt plaats voor twee nieuwe stalramen en er wordt een hooiluik aangebracht.

- Fase 5 (rond 1970)

De voorgevel wordt gemoderniseerd door het aanbrengen van nieuwe vensters en een nieuwe, iets smallere voordeur.

4 Waardering

4.1 Definities

Hoge monumentale waarde:

- Er moet vanuit bouw- en cultuurhistorisch oogpunt worden gestreefd naar volledig behoud van hoog gewaardeerde elementen.
- Aanpassingen zijn alleen te billijken wanneer daarmee de bestaande monumentale waarde, of de beleving daarvan, wordt versterkt.
- Noodzakelijk geachte ingrepen dienen met zorg uitgevoerd te worden waarbij de architectuur van het pand maatgevend is.

Positieve monumentale waarde

- Er moet vanuit bouw- en cultuurhistorisch oogpunt naar worden gestreefd om zoveel mogelijk positief gewaardeerde elementen te behouden.
- Aanpassingen zijn vanuit bouwhistorisch oogpunt mogelijk wanneer het karakter en de bepaalde monumentale waarden zoveel als mogelijk blijven bestaan.

Indifferente monumentale waarde.

- Vanuit bouwhistorisch oogpunt bestaan er geen argumenten om het behoud van indifferent gewaardeerde elementen na te streven.
- Wijzigingen of zelfs sloop behoren zonder voorbehoud tot de mogelijkheden.

4.2 Cultuurhistorische waarde

Maliskampsestraat 51 is een in oorsprong negentiende-eeuwse boerderij die een ontwikkeling heeft doorgemaakt die meer boerderijen in de directe ten deel zijn gevallen. Aan de grondslag van deze ontwikkeling ligt de wens om het woongedeelte, dat oorspronkelijk zo'n 25 vierkante meter besloeg, te vergroten. De boerderij aan de Maliskampsestraat is van oorsprong een driebeukige kortgevelboerderij en getransformeerd naar een krukboerderij. Dit gebeurde omdat er nieuwe eisen werden gesteld aan het slaapcomfort, de bedsteden voldeden niet meer. Niet alleen de grondvorm van de boerderij is in de loop der tijd gewijzigd, ook de vorm van de bouwmassa is aangepast. Hiervoor is naast de uitbouw van een van de zijbeuken vooral de hieraan voorafgaande ophoging van de gevels bepalend geweest. De wijze waarop de boerderij in de loop der tijd is getransformeerd, is karakteristiek te noemen. Bij verbouwingen is vooral gebruikgemaakt van lokaal, veelal hergebruikte materialen. Vooral kozijnen en ramen zijn (al dan niet aangepast) in het nieuwe werk hergebruikt.

Maliskampsestraat 51 is een voortreffelijk voorbeeld van een in fasen vergrote en vernieuwde boerderij in de omgeving van 's-Hertogenbosch en daarom cultuurhistorisch waardevol te noemen, temeer omdat in het recente verleden nog veel soortgelijke boerderijen werden gesloopt. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het pand in een provincie waar buitensporig veel boerderijen verdwijnen, is aangewezen als een Rijksmonument.

4.3 Exterieur

Aan de gevels van de boerderij kan vanuit bouwhistorisch en cultuurhistorisch

oogpunt, grotendeels hoge monumentale waarde worden toegekend als dragers van sporen die de zeer karakteristieke ontwikkeling van de boerderij inzichtelijk maakt (de achtergevel vormt hierin een uitzondering). Architectonisch zijn de gevels veel minder interessant (en minder waardevol) omdat de vorm van de gevels en de invulling ervan grotendeels twintigste-eeuws is, waarbij dient te worden opgemerkt dat het onduidelijke onderscheid tussen woon- en stalgedeelte in de zijgevels als een afbreuk van het agrarische beeld kan worden ervaren.

Aan de vernieuwde en vrijwel blinde achtergevel van de boerderij kan enkel als structuurbepalend onderdeel enige monumentale waarde worden gehecht. Aan de vormgeving en de toegevoegde deur worden geen waarden toegekend.

4.4 Interieur

Het interieur van de boerderij wordt gedeeltelijk hoog gewaardeerd. Deze waardering valt het woongedeelte van de boerderij ten deel omdat hier ondanks de vergrotingen, de negentiende-eeuwse kleinschaligheid van de boerderij goed bewaard gebleven.

Deze kleinschaligheid in combinatie met de oorspronkelijke indeling en de oorspronkelijke stookplaats geeft een bijzonder goed, en behoudwaardig beeld van de agrarische woonomstandigheden rond het midden van de negentiende eeuw.

Vrij zeldzaam, en mede daarom hoog gewaardeerd, is de aanwezigheid van de oorspronkelijke schouw en de oorspronkelijke zijmuren van de herd.

Aan de uitbreiding van het woongedeelte in de stal, de bouw van ruimten voor een keuken, een badkamer en een toilet wordt vanuit bouwhistorische oogpunt indifferent gewaardeerd vanwege de weinig duidende vormgeving van een cultuurhistorisch interessante ontwikkeling.

De van een stalindeling ontdane stalruimte wordt als zodanig indifferent gewaardeerd.

4.5 Constructies

Aan de negentiende-eeuwse draagconstructie van de boerderij wordt op bouwhistorische gronden hoge monumentale waarde toegekend, vanwege de authenticiteit (de constructie geeft een goed beeld van de oorspronkelijke structuur van de boerderij) en vanwege de samenhang tussen ankerbalkgebinten en constructie van de kap, een beproefde bouwmethode vanuit de grotere, driebeukige hallehuizen.

Aan de twintigste-eeuwse vloerconstructie van de zolder boven de slaapkamer wordt vanwege het voor de op cultuurhistorische gronden waardevol aangemerkte bouwfasen positieve monumentale waarde toegekend.

Exterieur

Afbeelding 01: De voorgevel van de boerderij. Overzichtsfoto met duidelijk onder het tweede raamluik een bouwnaad.

Afbeelding 02: De rechter zijgevel van de boerderij met daarin wel enkele negentiende- of zelfs nog achttiende-eeuwse vensters, maar geen enkele op de oorspronkelijke plaats. De deur is eveneens een latere toevoeging. De grote variatie aan venstergrootte wijst nog eens te meer op het pragmatische hergebruik van materialen (dit was relatief goedkoop) dat zo kenmerkend is voor het (Brabantse) agrarische bouwen.

Afbeelding 03: In detail de bouwnaad met links handgevormde IJsselsteentjes uit het tweede kwart van de negentiende eeuw en rechts de machinaal geproduceerde twintigste-eeuwse stenen van de uitbreiding.

Afbeelding 04: De linkerhoek van de voorgevel. De pleisterlaag is een eerste indicatie dat de hoek gewijzigd is. Andere aanwijzingen is de rollaag die doorbroken wordt door het secundaire zolderraam en de opgehoogde zijgevel (zowel in het exterieur als in het interieur vast te stellen).

Afbeelding 05: De hoek van de vernieuwde achtergevel en de vernieuwde linker zijgevel. In de linker zijgevel een oorspronkelijk varkensluik en twee later aangebrachte stalvensters.

Afbeelding 06: Een afbeelding van een hergebruikt negentiende- of zelfs nog achttiende-eeuws venster in de rechter zijgevel. Dit venster had oorspronkelijk raamluiken en moet zijn geplaatst na de ophoging van de zijgevel (het venster sluit aan op de muurplaat).

Afbeelding 07: Een detail van de rechter zijgevel van het staldeel. De bovenste drie baksteenlagen zijn later aangebracht. Er is hier sprake van een ophoging van de gevel. Dit komt ook voor in de voorgevel en de linker zijgevel.

Afbeelding 08: Een detail van een deel van een negentiende-eeuwse rollaag, vermoedelijk horende bij een verdwenen, negentiende-eeuwse gevelopening. De rollaag bevindt zich onder de huidige, jaren zeventig vensters.

Afbeelding 09: Achter de vernieuwde luiken is het negentiende-eeuwse metselwerk beter te zien. Rechts de latere linker dagkant van een van de vensters.

Interieur

Afbeelding 10: De herd gezien in de richting van de brandmuur. Rechts van de schouw de deur naar het voormalige staldeel.

Afbeelding 11: In de linker zijbeuk is ter plaatse van het eerste gebint nog goed de negentiende-eeuwse gebintverankering te zien.

Afbeelding 12: De linker zijbeuk gezien in de richting van het kelderluik. De negentiende-eeuwse deur hoort, op basis van de gehengen, niet bij het deurkozijn.

Afbeelding 13: Een blik in de minuscule kelder van de boerderij.

Afbeelding 14: De constructie in de kelder. Hierop is de broodoven geplaatst.

Constructie

Afbeelding 15: De zolder boven de stal met het bovenste deel van het achterste ankerbalkgebint.

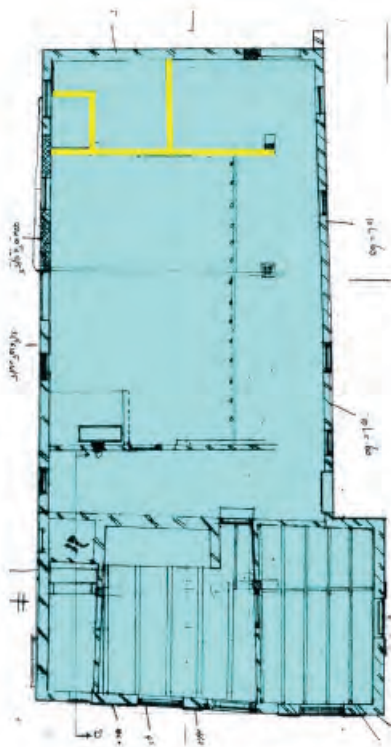

Afbeelding 16: De zolder boven de vergrote ouderslaapkamer.

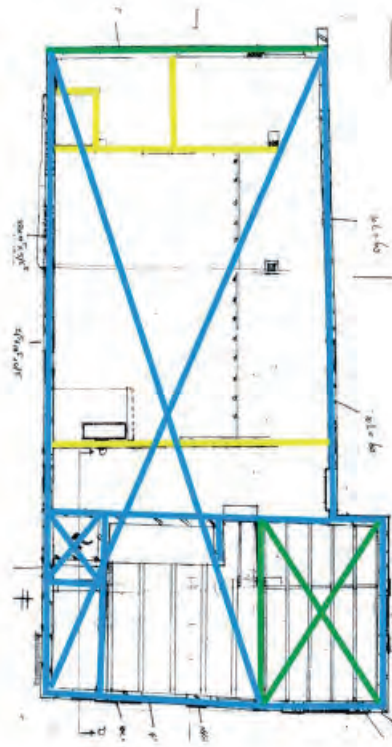

Afbeelding 17: In de slaapkamer is te zien dat de ankerbalk doorsteekt. Het onderste deel van de stijl is hier dus verplaatst.

Waarderingsplattegrond

Cultuurhistorische waarde van bouwmassa en structuren

Monumentale waarde van muur- en houtwerk

LEGENDA	
■	HOOG
■	POSITIEF
■	INDIFFERENT
X	BALKLAAG/KAP

© BAAC BV